

FEKETE ISTVÁN

TÜSKEVÁR

MÓRA

FEKETE ISTVÁN
TÜSKEVÁR

MÓRA

Az életműsorozatban
huszonkettedik, felújított kiadás

Borítóterv:
HITKA VIKTÓRIA

SZECSKÓ TAMÁS
rajzaival

Minden jog fenntartva, a kiadvány egészének vagy bármely részének a kiadó írásos engedélye nélküli sokszorosítása, másolása, egyéb engedélyköteles felhasználása — beleértve a kiadvány digitalizálását és ily módon történő többszörözését, nyilvánosságához közvetítését — szigorúan tilos!

A kiadó könyveit kedvezménytel
megrendelheti webáruházunkban:
www.mora.hu

© Fekete István jogutóda, 2021
© Szecskó Tamás jogutóda, 2021
© Móra Könyvkiadó, 1957, 2021

Az osztály zsongása lassan elcsendesedett. Először a suttogás szűnt meg, aztán a mozgás is megdermedt, és nem lehetett mást hallani, mint egy-egy köhintést s az osztálynapló lapjainak lassú fordulását, ami olyan volt, mintha kaszát suhintottak volna a levegőben.

— Acél!

Egy pápaszemes ifjú állt fel az első padban. Először elpirult, aztán elsápadt, s keze idegesen nyúlt számtanfűzetéhez.

— Hogy vagy, fiam?

Az osztály némán sóhajtott, és a feszültség elernyedte lélegzetét szinte látni lehetett. A Dunán egy hajókürt távoli bőrdülése hallatszott, és Acél Béla reszkető keze megállt a fűzet mellett. Rövidlátó szeme elpárásodott.

— Köszönöm, tanár úr, tegnap kiszedték a varratokat.

— Maradj csak. A vakációban majd foglalkozz kicsit a számtannal...

— Igen, tanár úr.

A fiú leült, és beteges arca megnyugodott. Az osztályon az együttérzés jósága lebegett át: nem rossz gyerek ez a Kengyel, és ma — úgy látszik — szíve is van...

A számtantanár tovább nézte a naplót, a naplónak azt az oldalát, ahol az Acéltól Ernyeiig következő egyének lapultak, egyrészt a naplóban, másrészt szétszórva a teremben. Hosszan nézte, s ezzel szinte pattanásig húzta újra azokat a láthatatlan szálakat, amelyek az első oldalon tartózkodó neveket és az élő tulajdonosokat nagyon is valóságosan összekötötték. A dermedés újra némaságot szült, ami azonban Wallenberget például nem érintette annyira, mint — mondjuk — Herényit, aki közelebb esett a tűzhöz.

— Dubovánszky!

— Szszsz... — egy olyanféle hang volt ez, mint amikor a bicikligumi kiadja lelkét, s az utolsó padban felállt egy lomha, nagy fiú. Már is izzadt. Vonalzóját egyenesre igazította asztalán, gallérjához nyúlt, mintha kevés lenne a levegő, és hátratolta székét, mielőtt a táblához indult volna.

— Várj! Elég szer feleltél már, és másokkal kell foglalkoznom. — Dubovánszky arca szétterült, mint a megnyugodott telihold. — De beszéltem apáddal a kamatszámítást illetően — folytatta Kengyel. — Ezt majd szíveskedjél a nyári programba beilleszteni. Jó?

A nagy fiú némán meghajolt, és mindenki tudta, hogy az öreg Dubbal nem lehet viccelni, tehát ez a fiatal óriás a birkózáson kívül a kamatos kamatokkal is adáz csatákat fog vívni — naponként. A vakációban!

Az ifjú Dub leült, az osztálynapló első lapja elfordult, s az Acéltól Ernyeigi létező ifjúság úgy érezte magát, mintha most bukkant volna fel a víz alól, megfulladás előtt negyed másodperccel. Ellentétben a Feketétől Jandáig húzódó „hallgatókkal”, akik ugyanekkor csendesen elmerültek a bizonytalanság hullámaiban.

— Janda!

Egy fürge fiú pattant fel az első asztalnál, és már indult is, vidáman, szinte parádézva. Janda az osztályelső volt, de Kengyel leintette.

— Úgy tudom, Acéllal egy házban laktok.

— Igen, tanár úr.

— Ha ráérsz, látogasd majd meg.

— Igen, tanár úr, de eddig nem kérte.

— Ezután sem kérné, azért kérem én!...

A fiú kissé elpirult, és mintha válaszolni akart volna, de Kengyel már nem foglalkozott vele. Fordított megint egy lapot, s a Feketétől Jandáig terjedő ifjúság lélegzethez jutott, helyet adva azoknak, akik elég szerencsétlenek voltak a Jelka—Nánai nevek közé esni.

— Kertész!

A szólított fiú felállt, de nem mozdult, mintha lennének még csodák, és az órák magánbeszélgetésekből állnának.

— Mire vársz, fiam?

— Talán tapsra... — vélte egy meggondolatlan hang, mire a tanár szeme lassan a közbeszólóra fordult, és megállt rajta. A meggondolatlan ifjú füle pirulni kezdett, és sürgősen megátkozta az anyatermészetet, amelytől ezt az ellenállhatatlan locsogó örökséget kapta.

— Jöjjön ki maga is, Sós fiam, idekint közbeszólhat...

Az osztályon csendes derűtség szaladt végig, ámbar ha Kengyel magázni kezdett, viharzag úszott a levegőben. Balogh ennek ellenére kinyitotta füzetét, amelyben a tegnapi sportújság lapult, Wallenberg pedig az órájára nézett. Fél tíz — a fene egye meg, de lassan megy az idő! Közben Sós Károly is kiérkezett a katedra elé, immáron századszor megfogadva, hogy inkább tőből leharapja a nyelvét, de ezentúl hallgat... most aztán itt van! Még lerontja azt a szép nyugodt négyest.

Kertész felírta a táblára a feladatot, és döcögve hozzálátott a megoldáshoz. Az osztály lassan megnyugodott, most már körülbelül sejtették, kik a kezes osztályzatúak, akik ezen az utolsó összefoglaló órán sorra kerülnek.

Az ablakon a nyár nézett be, és a nyár szólt be a verebek gondtalan csiripelése hangján. A gömbölyű kis felhők puha lengéssel úsztak ismeretlen tájak felé, valahol egy vonat pöfögött, és ígéretes kőszénzag úszott be az ablakon, utazásszagot vegyítve a törtek és aránypárok közé. A kőszénzag egy közeli sütőde kéményében született, és semmi köze nem volt a pöfögő mozdonyhoz, de illúzió és képzelet is van a világon, amiből némelyik hetedikes többet kapott a kelleténél.

Ladó Gyula Lajos — például — annyira többet, hogy a vándorló felhők és a kőszénfüst egyszerűen kiemelték az aránypárok

kötött világából, és áthelyezték egy nyüzsgő váróterembe, ahol időnként a hangszóró mondott be különféle vonatindulásokat.

Ladó Gyula Lajos számára megszűnt a tanterem minden izgalma. Megszűnt a tábla, a katedra, a verejtékező Kertész, sőt Kengyel is, aki már harmadszor szólítja Sóst, hogy: kedves Sós „barátom”, most szóljon közbe, de Sós nem szól közbe...

Ladó Gyula Lajos kinéz az ablakon, de csak teste van jelen. Ő éppen jegyet vált, majd később elindul vele a vonat, és az ablak előtt elszaladó táj végképpen kihúzza a számok, tanterem és iskola szürke világából.

Gyula — úgy is, mint Lajos — utazik. Üveges szemmel néz ki az ablakon, és egy utastól nem lehet kívánni, hogy törtekkel foglalkozzék. Kengyel tanár úr azonban érthetetlen csökönységgel ragaszkodott a törtekhez és a jelenlevők teljes jelenlétéhez.

— Gárdonyi! — kiáltja a képzeletbeli kalauz, miközben a Velencei-tó nádasai fölött súlytalan, fehér sirályok vitorláznak, és Gyula már csónakba akar szállni, amikor valaki bokán rúgja.

— Alszol?

Gyula tehát kiszáll a csónakból, és visszaérkezve az osztályba, kissé bután néz a mellette ülő Pondoray Bélára, aki köznyelven „Bütyök” névre hallgat.

— Mi?

— Kengyel szólít...

Igen, Kengyel őt nézi. Az osztály előbb mély csendbe merül, aztán halkán derülni kezd. (Ezzel is múlik az idő...)

— Nem hallotta, Ladó, hogy szólítottam?

A fiú kissé kótyagos még az utazástól, de a veszély már megérintette idegeit.

— Parancsoljon, tanár úr.

Az osztály derültsége erősen szélesedik.

— Ha majd felébredt, Ladó, talán fáradjon ki.

„Hhh — sóhajt Gyula is és Lajos is —, ámbár az én osztályzatom már le van zárva...” — ezért tehát nem a mereven hallgató Sós kartárs mellé megy, hanem a katedrához. Előfordult ugyanis, hogy Kengyel egy pohár vizet hozatott... krétát... szivacsot...

— Parancs, tanár úr...

Az osztály most már hangosan és kegyetlenül hahotázott, mire Gyula szigorúan hátranézett. Miféle nevetlenség ez?... Hozok neki vizet, és kész! Esetleg krétát?

— Oda álljon — intett Kengyel, kegyetlenül véget vetve a ravasz játéknak —, oda, Sós mester mellé, és legyen szíves, folytassa.

Ez az a pillanat, amikor a padló himbálódzni kezd, mint a süllyedő hajón, és az ember gyomra a torkába törekszik. A táblán számok, tört is, egész is, hát mi a mennykőt lehet itt folytatni?

— Nos?

A füle zúg — vagy repülő megy? —, meg kellene tiltani, hogy iskolák felett repülők gyakorlatozzanak. Ráeshetik az iskolára egy ilyen gép... szörnyű!

— Tanár úr, kérem, nem jól érzem magam...

Kengyel szelíden bólint.

— Elhiszem. Én sem érzem jól magam. Sós se és Kertész se, sőt... — és szeme az osztályra villan, elkapva a legszélesebben hahotázó réműletté torzult pillantását — sőt Árpád sem érzi jól magát. Árpád a Csillikéktől. Akinek ilyen jó kedve van, amikor a társai elakadnak, az biztos a dolgában. Javítani akar... Jöjjön ki, Csillik.

A negyven fiú úgy néz Csillik után, mint amikor a karvaly kivág egyet a verébcsapatból. Pislognak, mint a megrémült levelibékák. Úgy látszik, vigyázni kell az érzelemnyilvánítással...

— Folytassa, Kertész! Wallenberg, ne nézze az óráját! Elfelejtettem bejelenteni, hogy a következő órán földrajz helyett is számtan lesz, ez bizonyára megnyugtató magát... meg a többiekét is.

Az osztály erre lekonyul, mint a megfagyott rózsa, ha felsüt a nap.

Kertész újra nekiveselkedett a táblának, a kréta csikorgott, és a hangulat ezt a csikorgást átvette.

— Csak nyugodtan, van időnk. Amit eddig leírt, az jó.

A fiú egyszerre megtalálta magát — Kengyel pontosan tudta, hogy csak egy kis biztatás kell... —, és megoldotta a feladatot.

— Elmehetsz — intett Kengyel —, javítottál, de jövőre jobban szedd össze magad. Fogd a krétát, Sós.

A hangulat megenyhült, azonban Ladó Gyula Lajoson már ez sem segített. Kapkodott, bizonytalankodott, gondolatai közé oda-szállt a kőszénfüst, s végül is Kengyel elzavarta.

— Sajnálom. Szerettem volna négyest adni. Tűnj el! Jó atyád mint mérnökember valószínűleg keblére ölel a hármassal együtt.

Ladó Gyula Lajos visszatámolygott tehát Bütyök mellé. Most már kényelmesen visszaülhetett volna akár a vonatra, akár a csónakba, de nem ült vissza. A fantázia könnyed szárnyait egyetlen nyisszantással lenyeste Kengyel, és ifjú barátunk szemét elhomályosította a könny arra a gondolatra, hogy ez a hármas esetleg sötét fellegeket borít a vakáció ragyogó egére.

Bütyök egy cédulát csúsztatott át az asztalon.

Ne búsulj, Tutajos!

Ladó Gyula Lajos ugyanis az osztályban a „Tutajos” nevet viselte, mint ahogy Vas Péter volt a „Fuszekli” és Csillik a „Bika”. És így tovább...

Gyula Lajos barátunk ugyanis egyszer a Tisza mellett nyaralt. A nagy folyón lefelé vándorló tutajok közül egy kikötött, és a jóllelkű tutajosok megengedték a tutaj megtekintését. Ez a megtekintés negyedóráig tartott, de az idők folyamán egyre bővült és színesedett. A tutajon töltött percek előbb órákká, majd napokká dagadtak, viharos kalandos utazássá és...

— ...kérek szépen, a főtutajos megfőzte a lebbencslevest, én megtisztítottam a halat... hagymánk, borunk volt elég...

— Kormányoztál is? — kérdezte Bütyök, aki annyira érdeklődött, hogy kicseppent a nyál a szájából.

— Egyszer... — vallotta be Gyula szerényen — csak egyszer, de a főtutajos nagyon összeszidta a kormányost. Igaza is volt, mert ott nem babra megy a játék: emberéletről van szó. Majdnem felfordultunk.

— Én kellettem volna oda — mondta Bika, azaz Csillik Árpád, és kifeszítette mellét —, majd én megfogtam volna azt a kormányt!

— Nézd, Bika, te — elvégre — a hímnemű szarvasmarhákhöz tartozol... — szólt közbe Avas Elemér, aki éles nyelve után a „Jogász” melléknevet viselte, és a legjobb futó volt az osztályban — mit keresnél te egy tutajon? Mondjuk, a jászol előtt... — de már ugrott is, mert Bika szeme forogni kezdett, és lihegve dobogott Jogász után, aki játékosan futott előtte, mint nehéz komondor elől a cikázó nyúl.

Mert ez az épületes beszélgetés — természetesen — a tízpercben történt, még kora tavasszal, amikor a márciusi szél megmozdította a fiúk vérét és — mint láttuk — fantáziáját is. Azóta Gyula bizonyos fölényel viseli a „Tutajos” jelzőt, és esetenként újabb történetekkel egészíti ki a tutajozást, amelyről „Egy nyár a Tiszán” címmel könyvet is kezdett írni.

Mindezek ellenére nem mondhatjuk azt, hogy ifjú barátunk a hazudósok felekezetébe tartozott volna. Nem, erről szó sincs. Ami a valóságban megtörtént, azt Gyula soha nem ferdítette el, de amit így megálmodik, azt el is hiszi.

Ha például apja megkérdezi, felelt-e, és hányasra, Gyula megmondja. És ha apja a részletekre kíváncsi: azt is megmondja. És ha büntetés jár érte: akkor is megmondja.

Alapjában Gyula jellemes fiú, ha azt a kis fantáziát leszámítjuk, amivel azonban nem bántott meg soha senkit. Sőt! A hallgatóságnak szívbéli gyönyörűséget szerzett, éhes tízpercben kecsége-

pörköltről mesélve, amitől az ifjúságnak majd a szeme ugrott ki, és Dubovánszky hallhatóan nyelt.

— Ne kínozz, Tutajos, mert belehalok — rebegte a lomha nagy fiú, és elment egy zsemléért, hogy a gyomrában jelentkező forradalmat elhallgattassa.

— Tulajdonképpen mért hívnak téged Gyula Lajosnak? — kérdezte egyszer Tímár, aki az osztályban a kevésbé előkelő „Bolha” nevet viselte.

— Azért, mert az őseim Gyulák voltak. Annó dacumál... — tette hozzá, mert az apja is így szokta mondani, s ez Bolhát gondolkodóba ejtette.

— Hogyhogy... minden őződ Gyula volt?

— Nem. Gyulák voltak, azaz vezérek. Annó dacumál... még az ősmagyarok idejében.

— Ez biztos?

— Nyugodt lehetsz. Ezért vagyok én Gyula Lajos, az apám Gyula Ákos, a nagyapám Gyula Xavér...

— Xavér... nahát! — csodálkozott Bolha, és nem zavarta többé Gyula Lajos előadását.

Mindez azonban régen történt, szinte az ősködben, most azonban nem létezik más, csak egy rettenetes, telt hasú, vérszívó hármas, Kengyel jóvoltából.

Bütyök, a jószívű Bütyök újabb cédulát csúsztat át, amit Gyula a könnyein keresztül alig tud elolvasni.

*Eredj utána a tanáriba, feleltessen még egyszer...
sose feleltél hármásra...*

Tutajos csak a fejét ingatja, hogy: nem, de a köd mintha oszlaná, és érzi már, hogy utána megy Kengyelnek.

Kengyel ezt nem tudja, de nem is érdekli, mert Csillikkel van elfoglalva, aki „majd megfogta volna a kormányt”. A rettenetes

Bika szeme most nem forog, és olyan könnyörgően néz a tanárra, mint a kisborjú a mézárásra.

Ebben a pillanatban csengetnek. A berregés szétugrasztja a csengő kupoláján lebzselő legyeket, és Kengyel úgy néz Csillikre, mintha most látná életében először. Végül is becsapja a naplót, és feláll.

— A jövő órán folytatjuk: még egy példát adok. Szedd össze addig magad.

Hóna alá vágja a könyvet, és kimegy az osztályból. Csillik még áll egy kicsit. Nézi a táblát, akrétát beledobja a tartóba, aztán megtörli verejtékes homlokát:

— Hát kellett nekem röhögni?

Az osztály pedig felzúdul, mint a méhkas, ha megkopogtatja a harkály, és Tutajos — úgy is, mint az „Egy nyár a Tiszán” című mű szerzője — elindul Kengyel után.

Ehhez az elinduláshoz a legnagyobb lelki erő szükséges. Kengyelt nem lehet csak úgy leszólítani, mint például Lajos bácsit, mindenki Lajos bácsiját, a magyar és természettan tanárát, akinek elcsuklik a hangja, ha Arany Toldijáról vagy a hangyák csodálatos államalkotó szervezetéről beszél.

Nem! Kengyel hideg, mint egy képlet, ámbar korrekt, akár Pitagorasz tétele. Kengyel a számok világában él, és egy bonyolult egyenletre úgy néz, mint a kertész valami csodálatos rózsabokorra vagy a nagyevő a még érintetlen, ropogósra sült kacsapecsenyére. Kengyelnek neve van a jó nevű matematikusok között is, és itt, a hetedikben törtekkel és aránypárokkal foglalkozni olyan neki, mintha a nagy festőművésznek állandóan cégtáblát kellene festeni.

És amikor azzal a hideg kék szemével ránéz az emberre, azaz gyerekre, és azt mondja:

— Nos?...

Akkor, nos, hát akkor azonnal összezavarodnak a szépen kicirkalmazott mondatok, és a tizenhárom éves ember egyszerre szűknek érzi a gallérját.

Jelen esetben azonban a vakáció forog kockán, és a vezérek ivadéka: Gyula Lajos a vértanúk mindenre elszánt bátorságával lohol a tanár után. Kengyelt lehetőleg még az udvaron kell elfogni, négyszemközt, mert a tanári szobában, annyi ember előtt... nem... még így négyszemközt is... huh!

Gyula aligha érte volna el a jeles számtantudóst, ha megbízhatatlan öngyújtók és általában dohányos emberek nem lennének a világon. Kengyel megállt, és öngyújtóját csattogtatta, amíg végre fellobbant a láng, és kibuggyant az első szippantás édes füstje. Aztán ránézett Gyulára, úgy, ahogy szokott...

- Nos?
- Tanár úr, kérem...
- Nos?
- Én felelni szeretnék...
- Itt?

Hát erre mit mondjon az ember? A vezéri ősöknek határozottan könnyebb dolguk volt. Ilyen szorult helyzetben kardot rántottak, vagy buzogányt, aztán üsd-vágd, nem apád! A késői utód azonban ezt a példát nem követheti, sajnos.

- Javítani szeretnék — nyögi —, mindig négyesem volt...
- Az volt — ismeri el Kengyel.
- És...
- És?
- ...bocsánatot kérek, hogy figyelmetlen voltam, elgondolkoztam, azért nem tudtam folytatni... bocsánatot kérek.
- Megbocsátok, Ladó, ha ez elég magának...

Az udvaron már nyüzsgött az ifjúság, s a ragyogó égen érzéketlenül vitorláztak csapott fenekű kis felhőgályák, de ezeket Gyula nem látta. Gyula a földet nézte, aztán megtörülte a szemét, mert erre szüksége volt.

— Maga javíthatatlan álmodozó, Ladó. És nézzen rám, ha velem beszél... maga nem tud koncentrálni, maga megbízhatatlan

abban is, amit tud. Játszva lehetne kitűnő is, de így? Nem olyan rossz jegy az a hármas...

- Tessék még egyszer megpróbálni...
- Olyan biztos a dolgában?

— Biztos vagyok! — mondta Gyula az ősök elszántságával, és arra gondolt, hogy ha belesül a feladatba, hát öngyilkos lesz, esetleg Kengyelt is megöli, de a nagy táblát mindenesetre leakasztja, és szétveri a világot...

De Kengyel nem látszott ijedtnak, inkább meleg villanások táncoltak a szemében. A tanár nemcsak matematikusnak volt kiváló, de emberismerőnek is, és legszívesebben barackot nyomott volna Gyula elbúsult fejére. Ehelyett azonban azt mondta:

— Hát... majd meglátom. Sok felelő van még... — ezzel intett, hogy a beszélgetést befejezte.

Gyula ezek után egy pohár vizet ivott, sőt az arcát is megmosta.

Bütyök — a tapintatos Bütyök — csak később tette fel a kényes kérdést:

— Mit mondott?

— Semmit! Sok felelő van még... azt mondta. És hogy majd meglátja...

— Feleltet, ne félj, feleltet!

De Gyula most már a feleltetésnek sem örült. Úgy érezte, nem tud semmit, de semmit, és amikor Csillik a következő órán felírta a példát, semmiképpen nem tudta követni a megoldást. Mereven nézte a táblát, és — „megőrültem”, gondolta — újra megjelent a váróterem, sőt a csónak is a Velencei-tó partján. A csónak elég rossz állapotban volt.

Csillik végül is befejezte művét, és letette akrétát.

Kengyel eddig az osztálykönyvben lapozott, és most hátrafordult.

— Ladó, mit szól hozzá?

Gyula úgy ugrott fel (a csónak mellől), mintha egy skorpió-tenyészetet fedezett volna fel nadrágja alatt.

— Ne idegeskedjen. Azt kérdem, jól van-e megoldva a feladat. Gyula nem látott semmit, és nem tudott semmit, de Janda feje, a stréber Janda feje, az áldott Janda feje helyeslően bólintott. Természetesen nem azért, hogy őrajta segítsen, de ez már nem is volt fontos.

— Jól, tanár úr!

— Biztos?

— Igen. Egészen biztos.

— Hát akkor elmehet, Csillik. Azonban jegyezze meg magának, hogy a számtan szép és okos dolog, de a bajtársiasság is valami, és a közösségi érzésnek is van matematikája. Érti? Nem érti... Üljön le, Ladó. Mikics!

És folyt a feleltetés tovább.

Aztán — egyszer csak — vége lett az órának.

— Hát, fiúk — állt fel Kengyel —, végeztünk is. Wallenberg most nézte meg harmincötödször az óráját, ámbár nem is akartam feleltetni... és ezzel el is búcsúzhatunk. Nyaraljatok vidáman, de a nyakatokat azért ne törjétek ki, mert a fejetekre szükség lesz jövőre is. És hát minden jót kívánok nektek.

— Mi is! Mi is! — üvöltött az osztály, feledve minden sérelmet, reszketést, félelmet. — Mi is minden jót kívánunk a tanár úrnak!

Kengyel, év közben elképzelhetetlen vidámsággal, intett, és kiment a teremből, amelyben alig volt kisebb lárma, mint — annó dacumál — a catalaunumi síkon, ahol Attila mérkőzött bizonyos Aëtius nevezetű rómaival, mégpedig eldöntetlenül.

Az utcára alig vetettek árnyékot a magas házak, olyan meredeken sugárzott le a nap, ámbár a boltozatos kapuk alól félhomályos hűvösség lengett ki a ragyogásba.

— Nyugodt lehetsz, Kengyel megadja.

— Nem vagyok nyugodt. Ez nem számít feleletnek.

— Dehogynem! Akkora négyesed lesz, mint egy ház...

— Ha hármasmom lesz, apám nem enged sehova. Akkor pedig...

— Jelesed lesz! Meg is érdemled — mondta Bütyök, mert ez a párbeszéd — ezt mondanunk sem kell — Tutajos és közte zajlott le hazafelé menet.

— ...akkor pedig öngyilkos leszek — fejezte be a mondatot Gyula, ámbár minden meggyőződés nélkül. — Képzeld el: itt ülni ebben az undorító kelkáposztaszagban, gázszagban, csörömpölésben Piri mamával, aki mindennap elmondja, hogy az az áldott Laci bácsi még ma is élne, ha a doktor el nem tévesztette volna az orvosságot, meg a patikus is, mert amikor meghalt, és kiöntötte a folyadékot az udvarra, hát ott nem nőtt többé fű. Soha! „Ha leutaznál, kisfiam — mondja Piri mama —, megláthatnád, még most sincs ott fű, azon a helyen...” Hát most én utazzak le Kajászóremetére, megnézni, hogy van-e ott fű?...

— Jó asszony a Piri mama... én igazán szeretem. Nem azért, mert mindig ad valamit, vajjas kenyeret, cukrot.

Gyula melegen nézett Bütyök nevezetű barátjára.

— Te mindenkit szeretsz, Bütyök... neked mindenki jó... sose verekedsz, pedig a legerősebb vagy az osztályban.

— Nem szeretek verekedni — mondta a zömök fiú, és felemelte nagy kezét, amely rendkívül hosszú karon lógott. Janda szerint Bütyök egész testalkata közeli majomösökre vallott.

Ezt a megjegyzést annak idején meghallotta Csillik is, és szeme forogni kezdett. Gyanúsan közeledett az osztályelsőhöz:

— Megrúgjalak, Janda?

Az osztályelső elvörösödött, és tekintélye megóvása érdekében odébbállt, de nem szólt semmit.

Mindebből látható, hogy nemcsak Bütyök szeretett mindenkit, de általában őt is szerették. Ha két-három nap elmaradt Gyuláéktól, Piri mama azonnal hiányolta.

— Csak nem beteg ez a Béla?

Piri mama szerint ugyanis nem illik senkinek „csúfnevet” adni, és a „Bütyök” egyébként is olyan „közönséges” szó...

Ez a nevezetes hölgy egyébként nem a mama volt, hanem Gyula apjának a testvére. Régóta özvegy, aki ott lakott már, amikor Gyula született, s abban a percben „Piri mama” lett, mert a háromkilós Gyula igazi mamája, azzal, hogy gyermekét világra hozta, szinte be is szüntette anyai tevékenységét. Gyulát Piri mama az első percben elorozta. Fürdette, dudliztatta, és ha Gyula Lajos tüsszentett, forróra tárcsázta a telefont, és kemény dolgokat mondott a doktornak, aki nem rohant azonnal a „súlyos beteghez”.

Arról persze nincs szó, mintha a valódi mama nem szeretne volna egyetlen gyermekét, de Piri mama anyai kitörései ellen nem tehetett semmit.

— Hát kié ez a gyerek tulajdonképpen? — berzenkedett néha a valódi mama.

— A tied, szívem, de én nevelem...

— Hagyd Piroskát, drágám, hadd szórakozzon. Te úgysem érsz rá — mondta ilyenkor Gyula Ákos, az atya.

És ez igaz volt, és ennek az állapotnak sok jó oldala is volt.

A fiú szülei mérnökök voltak. Az asszony vegyész, a férfi gépész-mérnök, elfoglalt, dolgozó emberek. Ezenkívül, ha a fiú valamiben kitűnt — ami ritkán fordult elő —, jó volt az a gondolat, amit nem is mondtak ki, hogy: „A MI fiunk!”

De ha Gyula rossz fát tett a tűzre — ami gyakrabban gesgett —, vagy valami vérszegény bizonyítvánnyal bátortalankodott haza, azonnal és kereken megmondták, hogy:

— Piroska nevelése...

Gyula tehát két anya közt nevelkedett, és nőtt is szépen. Két anya, több, mint egy anya, s ennek is megvolt az a jó oldala, hogy ha az egyik anya akart valamit, ami Gyulának ellenszenves volt, azt a másik anyával el lehetett intézni. Ha például Piri mama ra-

gyogó májusban pulóvert erőszakolt rá, addig sóhajtozott, amíg anyja meg nem kérdezte:

— Mi a bajod?

— Melegem van.

— Hát vedd le a pulóvert!

— Piri mama akarta.

— Vedd le! — Aztán kiment a konyhába. — Piroska, megöledd ezt a gyereket. Ilyenkor pulóver... mondtam neki, hogy vegye le.

Ha — ellenben — a számtannal volt baj, és a vegyész mama különféle extra példákat írt elő gyakorlatképpen gyermekének, Piri mama állt a sarkára.

— Meg akarod gyilkolni a gyermekedet, Terka? Szétmegy a feje a folytonos számolásban...

És Gyulának nem ment szét a feje. Szépen növekedett tovább, olyannyira, hogy legmagasabb volt az osztályban, de a sportorvos, aki az egész osztályt megvizsgálta, megnyugtatta az aggó szülőket:

— Semmi baj. Bőséges, helyes táplálkozás, nyárra meg el kell küldeni valahova, ahol mindig a szabadban lehet, és jó ellátása is van.

— István! — mondta az idősebb Ladó. — Istvánhoz kellene elküldeni, ha nem lenne olyan kelekótya...

— Hát azt nem lehet éppen mondani, hogy „kelekótya” — sértődött meg az asszony, mert István a testvére volt, ámbár mintha nem is lettek volna testvérek. Gyula mamája szőke volt, halk, törékeny, István pedig fekete, zömök és hangos. Istvánéhoz hasonló hanggal csak a doni kozákkórusban találkozik az ember, mert olyan dorombolóan mély volt, mintha hordóból beszélt volna.

— Már tavaly is hívta, de ott van az a nagy mocsár, folyó... István nem lehet folyton a gyerek sarkában.

— Tizennégy éves lesz, tud már magára vigyázni — gondolkodott hangosan az apa —, de majd meglátjuk a bizonyítványt. Kijelentem, hogy ha egyetlen hármasa lesz: nem megy sehova!

— A bizonyítvány s a gyerek egészsége — ugye? — nem tartoznak össze... de nem vitatkozni akarok. Ha éppen büntetni kell...

— Elküldjük nyaralni, ugye?

— Nem! Beskatulyázzuk a lakásba, aztán jöhet a tébécé... Pazar logika!

A reggelizőasztal fölött ellentétes, talán kicsit ellenséges hullámok torlódtak.

A férfi később cigarettára gyújtott, s a cigarettafüstben megszelídültek az ellentétek is.

— Ne veszekedjünk, szívem: ugye, ne? És a tébécét se fessük a falra. Hát hogyan gondolja?

— Mindenképpen menjen a gyerek, de ha valamiből rossz jegye lesz — és itt a számtanra gondolok —, minden napra viszi magával a feladatokat. István majd ellenőrzi. Ilyen tekintetben István megbízható.

— Hát... — akart valamit mondani Ladó.

— Igenis, megbízható! — válaszolt a ki nem mondott gondolatra Ladóné, mire a férj elmosolyodott.

— Ha maga mondja, akkor természetesen: megbízható.

Mindezekből látható, hogy Tutajosnak semmi oka sincs öngyilkossággal fenyegetőzni, s a vakációt elsötétítő fellegek is csak azért voltak, mert Gyula hitt bennük. De láthatjuk a csodálatos anyai ösztönt is, amely egyenesen a számtanra célzott, szinte előrevetve árnyékát a mai szerencsétlen napnak.

Gyula Lajos azonban nem tudott sem a tébécéről, sem erről a beszélgetésről. A tüdeje tökéletesen rendben volt, csak egyszerűen kicsit meghajolva járt — ami a gyors növények következménye —, és mintha keze-lába lazán lett volna törzséhez kötve. Egyszóval: Gyula úgy járt, mint ahogy egy tutajoshoz illik, aki örvények felett egyensúlyoz, s a szárazföldön kacsázik, mint a tengerészek, és egyéb vízi emberek.

István bácsit pedig módfelett szerette — Piri mama szerint

imádtá —, mert ennek a zajos mezei embernek minden érkezése ünnep volt. István bácsi soha nem írta, hogy jön, de már az ajtónyitásról tudni lehetett, hogy ő érkezett, mert megrendült a ház, s az előszobából olyan csók hallatszott, mint egy pisztolylövés.

— István, agyonszorítász — tiltakozott Piri mama elhalóan a rokoni ölelés ellen —, nem csodálom, hogy Lili otthagyt.

— Lili számár volt, és előkelő, városi liliomszál. Jó, hogy eszembe hozod: meg is látogatom.

— És az ura mit szól hozzá?

— Nem „ura”, csak férje. Én az ura voltam, s ezt nem bírta, ezért váltunk el. Most Lili ura a férjének, aki nem szól semmit, de nem is szólhat. Lilit tehát meglátogatom. Ebben a csomagban egy liba van, és más apróság. A libát azonnal a tepsibe, mert tegnap vágták, és megeszi a fene ebben a melegben. A kölyök itthon van?

— Itt vagyok, István bácsi!

— Szervusz, te égimeszelő! Hadd öleljelek meg!

Ezek után Gyula is kapott két olyan csattanós csókot, mintha egymás után két ember esett volna le a harmadik emeletről.

István bácsi egy nagy dunántúli állami gazdaságnak volt a főagronómusa, ott is született, és kijelentette, hogy ott is akar meghalni. Nem is szeretett kitartóan és jobban semmit és senkit, csak azt a földet, aminek minden barátját ismerte, és amikor Lili néni szóba hozta, hogy jobb lenne Pesten élni, mert István tudását a minisztériumban is megbecsülnék, úgy nézett a feleségére, mint ha azt sürgősen elmeagyógyintézetbe kellene szállítani.

Lili néni ezek után még hozzátette, hogy:

— ...végeredményben ez olyan paraszti élet, amit nem lehet kibírni... — mire a férj szemé forogni kezdett, arca felfúvódott, és lila lett, aztán olyan ordításba csapott, hogy a legyek rémülten verték fejüket az ablaküvegbe, mert távozni akartak.

István bácsi fél óra alatt kiordította magát, s ez határozottan jót tett megsértett egységének. Közben olyan dolgokat mondott

nejének Pestre és a „paraszti életre” vonatkozólag, amelyek csak ordítva használatosak, s összegezve a csata eredményét, felajánlotta Lili néninek, hogy menjen, ahova akar, de — egyedül.

És Lili néni ment, István bácsi pedig még abban az órában előléptette Nancsi nénit házvezetőnőnek. Nancsi néni öreg szakácsnő volt, s ez az előléptetés nem jelentett neki semmit, mert eddig is ő vezette a házat, s eddig is Nancsi néni volt mindenkinek, s ezután is az lesz.

Gyula Lajost — aki akkor még nem volt Tutajos — Nancsi néni azonnal szárnyai alá vette, ha szülei egy-egy hétre lehozták, és Gyula mindig kellemesen emlékezett vissza ezekre az időkre, mert Nancsi néni közelében úgy teremtek a rántott csirkecombok, mint erdőben a gomba.

Egyedül azonban és hosszabb időre még soha nem volt ebben a kellemes környezetben, és ami még szomorúbb, a mérnök szülők semmi értelmét nem látták fiuk csavargásának erdőn-mezőn, vízen és a nagy lápon, ami a gazdasághoz tartozott.

Féltették is fiukat, de nem is értették, hogy mi keresnivalója lenne a nádasban, ahol csak szűnyog, vagy a vízen, ahol csak pióca terem.

— Nem neked való az ilyesmi — mondta az atya —, te mérnök leszel, vagy orvos, s az ilyen durva környezet csak elrontana. Elhiheted: az ilyen posvány csak messziről szép...

— Olvasgassál, fiam — tanácsolta akkor a mama —, pihenj, napozz. Fürödni meg itt is lehet a kert alatt a patakban. Nagyon fontos, hogy kinek a társaságában vagy, talán az öreg Matulától akarsz tanulni?... Bagószagú vénember... alig tud írni-olvasni...

— Terka! — szólt közbe István bácsi szigorúan. — Terka, miket beszélés?

— Jó, jó — legyintett az asszony —, én is szeretem az öreget, gyermekkorunkban mindenféle játékot hozott... apró vadrécéket

meg tündérrózsát... de mégiscsak elmaradt öregember: Gyula nem tanulhat tőle semmit.

— Terka, ez nem igaz. Matula tiszta szívű, bölcs öregember, akitől rosszat nem tanulhat a fiatalok. Én nem szólok bele, hogy engeditek, vagy nem, de a természetről annyit tud az öreg, mint két egyetemi tanár, és emlékezetem szerint az iskolában természetrajzóra is van...

Erről a kérdésről aztán nem beszéltek többet, és Gyula csak az irodában találkozott néha Matulával, aki csósz volt a nagy nádas táján, de felügyelt a nádvágókra is és a gyékényszedőkre, nemkülönben minden „járókelőre”, akik rendszerint éjjel és „magánygyben” jártak, beleértve az orvhalászat izgalmas mesterségét is.

Matulának pipa-, füst- és mocsárszaga volt, de ez a különös szag nem volt kellemetlen. Gyula úgy gondolta, hogy mióta ismeri, nem öregedett egy napot sem, és ruhája is ugyanaz, amiben először látta.

— Hogy van, Matula bácsi? — kérdezte a hivatalos kézfogás után, és úgy érezte, hogy az öreg keze bükkfából van, csak egy kicsit kérgesebb.

— Megvagyok, köszönöm kérdésit, öregesen.

— Mi újság odakint?

— Hát mért nem gyün már egyszer ki, ha olyan kíváncsi? A récék kikötöttek, a gémekek is, hal meg annyi van, mint a penész. Fogósnak halat, meg ennének is...

— Nem engednek, Matula bácsi, hogy így meg úgy, tudja, az apám olyan mérnökember...

— Nem ért ahhoz a mérnök... ámbár a Terka kisasszony se gyűtt ki sohase, de hát lányféle nem is odavaló.

— Jövőre, Matula bácsi! Jövőre talán egyedül is elengednek. Majd akkor!

Gyula ezek után egy marok szivarral pecsételte meg a barátságát.

got, mert István bácsi szivardobozában volt elég... Matula vidáman nézett a szivarokra.

— Szerzte? — hunyorított, bizonyos elismeréssel jutalmazva a szivarok birtokbavételét. — Maga nem szivarozik?

Tutajos erre kissé elpirult.

— Még nem, Matula bácsi, majd jövőre.

Persze Gyula akkor még nem tudhatta, hogy akadályok jöhetnek közbe... egy pocakos hármas... Kengyel... de most már tudja, és ez a tudat elkészerítő.

Arra eszmél fel, hogy Bütyök keményen visszarántja egy útke-reszteződésnél.

— Belemész a pirosba, nem látsz?

— Elgondolkodtam. Ha Kengyel...

— Hagyd már abba — mérgelődött Bütyök —, becsszavamra láttam, hogy a végén négyest írt be.

— Ezt csak úgy mondod...

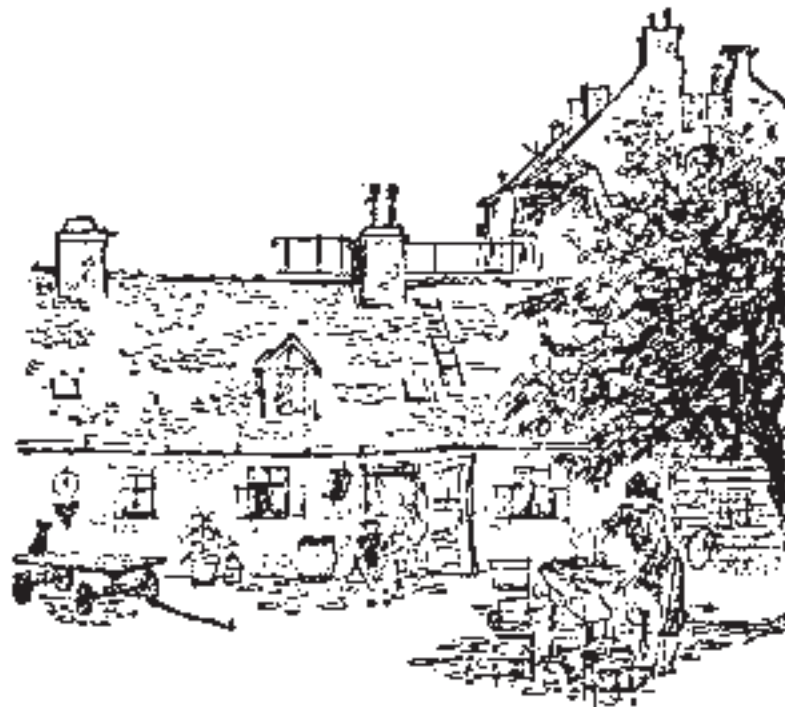
— Szavamat adtam, tudod, nem szoktam hazudni.

Ez igaz volt, de Bütyök inkább kockáztatott egy bec sületszót, csak barátját vidámabbnak lássa.

— Hazakísérlek — mondta Gyula kissé felszabadulva, mert jó volt Bütyök mellett maradni, aki látta, hogy Kengyel végül is négyest adott.

Bütyökék egy hosszú, földszintes házban laktak, a Jegenye utca végén, ahol nem volt egyetlen jegenye sem, s az udvarban is csak egy öreg hársfa képviselte az erdőt. Igaz: szépen képviselte, mert óriás volt, s a fele udvarra árnyékot vetett, amikor árnyéka volt szükség. És arra sokszor volt szükség forró nyarakban, mert ez alatt mosott Béla édesanyja nyáron, s a konyhában télen, mert Pondoray néni özvegy volt, és kis nyugdíja mellett ebből élt. Ha nem mosott, akkor vasalt, a szenesvasalót néha széles mozdulatokkal lengetve, miközben szikrák pattogtak ki a lyukakon.

Most is vasalt.

— Béluskám, azért siettem, hogy mindjárt elvihesd ezt a ruhát. Egyél valamit, aztán, ha megjöttél, rendesen ebédelsz. Két csomag lesz.

— Majd segíték — jelentkezett Gyula. — Én sem ebédeltem még, és utána Bütyök eljön hozzánk.

— Köszönöm, Gyuszikám, de ez azért mégsem illik... Béla, kenj egy darabot Gyuszinak is.

— Rögtön! — csapta le Bütyök a táskáját, és rövid idő múlva a küszöbön ült a két gyerek, szótlanul táplálkozva.

Nem, odahaza Gyula soha nem evett zsíros kenyeret, mert odahaza nem volt ilyen jó a kenyér, amit ugyanazon közértből hoztak. És odahaza nem is szerette a zsíros kenyeret, de itt mindig csodálatosan ízlett, amiben talán része volt a rendkívül távoli reggelinek is.

— Köszönöm, Pondoray néni, ilyen jó zsíros kenyeret még nem is ettem.

— Hát ez pedig csak olyan szegényes kis zsíros kenyér volt... Béluskám, vigyázzatok a ruhára, ne gyűrjétek, az ügyvéd úr nagyon kényes.

— A tetű egye meg az ügyvéd urat — mondta Tutajos fél óra múlva —, hogy nem stül ki a szeme ötven fillér borraivalót adni. Gyere, Bütyök, Piri mama cigánykereket hány örömeben, ha meglát.

— Ne bolondozz — mosolyodott el Bütyök, mert annyi képzelőereje neki is volt, hogy Piri mama cigánykerekezés közben nem lenne mindennapi látvány... ámbár a gondolatot kissé tiszteletlennek tartotta.

A naptárlapok aztán egyenként hulltak a papírkosárba, és eljött az évszáró, a bizonyítvány kiosztásának napja is.

Barátunk, Gyula Lajos (úgy is, mint Tutajos) erős fejfájással ébredt ezen a napon. Egy darabig féloldalt pislogott az órára, de mivel az még csak fél hét körül ténfergett, elővette az esti kétségeket, azaz inkább azok rohanták meg.

Hármas vagy négyes? Ezen múlik minden...

Azt nem lehet mondani, hogy Bütyök becsszava nem nyomott a mérleg egyik oldalán, de a másikon ott állt Kengyel, és hol az egyik merült le a valóság súlyával terhelten, hol a másik. Billegett a mérleg, s Gyulánk érzelmei is így hánykolódtak Matula és a kelkáposztaszagú város között. Hogy ez a kedélyhullámmás nem tett jót a fejének, az bizonyos.

„Még egy kicsit alszom — gondolta végül —, akkor elmúlik a fejfájásom.”

El is múlt szépen, s arra ébredt fel, hogy Piri mama költögeti.

— Hány órára még, kisfiam?

— Nyolcra, Piri mama.

— Azt hittem: kilencre, mert most van nyolc...

Tutajos feje ismét megfájdult.

— Jaj — mondta —, jaj, még csak ez hiányzott! Mért nem szólt, Piri mama? Úgy fáj a fejem...

— Beteg vagy, és kész. Mondd meg, hogy hívjanak fel telefonon. Majd én megmondom nekik...

Gyula ezek után úgy mosakodott és öltözködött, mintha a tetőn már lángok csaptak volna ki, és ugyanakkor árvíz hömpölyögne az utcán.

— Ne izgasd magad, fiam. Hívjanak fel telefonon, és a bizonyítványon már úgysem lehet változtatni.

Gyula erre megvonaglott, mint a nemes vad, ha kést ütnek a horpaszába. Nem szólt, csak nyögött egyet. „Igen — gondolta —, a bizonyítványon már nem lehet. A hármason...” És úgy rohant le a lépcsőn, hogy majdnem elütötte Csalinga nénit, aki két kosarával teljesen elfoglalta a lejáratot. A hatalmas asszonyág letette a kosarakat, hogy megmondja a véleményét a rohanó és nevetlen ifjúságról.

— Hát én csak azt mondom... — ennyit hallott Gyula, mert ez már az utcán volt, és Csalinga néni csak saját magának mondhatta el a véleményét, amire egyébként nem volt senki kíváncsi, legfeljebb a szerelőék kuttyája, a Bikfic helyeselt a farkával, de Bikfic gyenge jellemű volt, mindig igazat adott mindenkinek. (Még a gázleolvasót is tisztelettel kísérgette, aki kizárólag a havi fizetés előtt érkezett, az egész házban riadalmat keltve.)

Gyula ekkor már verejtékezve loholt az utca végén, jegyet váltott a villamoson, mert bérletét otthon felejtette, és úgy közelítette meg az iskolát, mint akinek semmi köze nincs a jeles intézethez. Aztán hirtelen befordult az ajtón, beleütközve a portásba, azaz Kocsis bácsiba, aki három széket cipelt egyszerre.

— Segítetek, Kocsis bácsi...

— Ehen — mondta a nagy bajuszú portás —, ehen! Szóval el-késtünk... de nem bánom, ezt a kettőt hozhatja. Az egyik éppen Kengyel tanár úr vendégének kell. Éppen Kengyelnek... — és úgy pislogott Tutajosunkra, mint akinek pontos értesülései vannak az utolsó számtanóra idegtépő perceiről. — Ott bal kéz felől — rendelkezett a portás —, ott a nagy fa mellett. Ott van Kengyel egy nővel, szalmakalapja van. Mármint a nőnek... — tette még hozzá, mintha Gyulából azt nézte volna ki, hogy Kengyelt összetéveszti egy szalmakalapos nővel.

Gyula tehát megkerülte a látszólag fegyelmezetten álló ifjúságot, és a nagy fa mellett letette a két széket. A hölgy valóban szalmakalapot viselt, egy olyan csészealjyszerű micsodát, de határozottan csinos volt. Ezt Tutajosunk még zilált viszonyai között is megállapította, aztán letette a székeket.

— Parancsoljon, tanár úr.

— Tessék, szívem — mondta Kengyel a hölgynek, de Gyulára nézett, aki teljesen megzavarodott, mert eddig úgy tudta, hogy Kengyelnek egyáltalán nincs szíve. — Köszönjük, Tutajos — mondta Kengyel, és Gyula meghajolt, hogy hanyatt ne essék.

Hát már ezt is tudja? Rettenetes! — és kétszer megbotlott, amíg saját osztályának kellemes társaságában elvegyülhetett.

Az ünnepélyt a kertben tartották, és éppen egy nyolcadikos búcsúzott, saját versében állítva, hogy soha nem feledik az itt töltött feledhetetlen napokat.

— Hülye! — mondta Jogász, azaz Avas Elemér. — Persze hogy feledhetetlen napok. Hát lehet egy ilyen verset elfeledni? Egy ilyen szép napon...

— Nem kerestek? — kérdezte Gyula izgatottan. — Nem kerestt senki?

— Dehogynem — suttogta Jogász, aki a verstől egészen megvadult —, a verebek kerestek a személtládában, később még visszajönnek...

Bolha a markába köhögött, hogy nevetését leplezze, s így olyan mekegészszerű hangokat hallatott, míg Dubovánszky a nyakkendőjét igazgatta. Dubovánszky az évváróra mindig nyakkendőben érkezett.

— Gyerekek, jól áll a nyakkendőm?

— Normális ember ilyen melegben nem köt nyakkendőt — mondta Sós, aki fehér sortban érkezett, és még sejtelve sincs róla, hogy valaki tintaceruzával egy piramist rajzolt hátul a nadrágjára.

— Ki mondta azt, hogy Dub normális, ki volt az az elvete-mült? — kérdezte Jogász, de erre már nem kapott választ, mert erőteljesen tapsolt mindenki — később már csak a nyolcadikosok —, és ütemesen kiabáltak:

— Bé-ki... Bé-ki... Bée-ki!

Béki a nyolcadik „osztályköltője” volt.

— Csak azt szeretném tudni, mi van még hátra — kérdezte valaki —, a vonatom egy óra múlva megy.

— Semmi — hánytorgott Jogász —, most már csak Kengyel következik. Hangverseny, saját szerzeményű gyászindulóval. Külön kiemeli Tutajos hármasát...

— Jogász, te mindenáron egy pofont akarsz búcsúzóul — mondta Gyula, mert rettenetes ideges volt, de erre már nem került sor, mert vége lett az ünnepélynek. A kiváló ifjúság a tantermek felé özönlött, és kivételesen elcsendesedett, mert a katedrán már ott ült az osztályfőnök, és előtte azok a „bizonyos” könyvecskék.

Lajos bácsi, az osztályfőnök olyan szelíden nézett végig az osztályon, hogy még a reménytelen ifjak is megnyugodtak. Háttha? Mert Lajos bácsi a legnagyobb részvételt is úgy írta be, olyan derűs részvételt, hogy szinte négyes érzése volt a hanyag egyénnek, és Lajos bácsitól a kettes is jobban esett, mint például Kengyeltől a hármas.

— Most persze lapultok, drága csemetéim, és azt hiszitek, hogy az éjjel belopódzott a tanáriba egy tündér, egy tündérke, és kijaví-

totta a kellemetlen jegyeket... Sajnos — tárta szét kezeit az öreg tanár —, sajnos semmi nyomát sem láttam, mert a tündérek is tudják már, hogy ez okirat-hamisítás... — és kezébe vette az első indexet. — Acél! Elég rendes bizonyítvány — nyújtotta át a könyvecskét a rövidlátó, sápadt fiúnak. — Ilyen nagy betegség után ennél jobb nem is lehet. Fiacskám, a vakációban ne törődj semmivel, a könyveidet tedd félre, egyél, sétálgass, szedd össze magad, hogy szeptemberben Csilliket fél kézzel a falhoz kenhesd. (Csillik elnézően mosolygott...)

De felállt Janda.

— Lajos bácsi, kérem, Kengyel tanár úr azt mondta, hogy Acélt a vakációban abrikotljam...

— Mit csinálj?

— Szóval, hogy foglalkozzam vele számtanból.

— Nem bánom, de csak úgy, ha Acél meg foglalkozik veled magyarból, mert aki feleslegesen idegen szavakat használ, az nem érdemli meg magyarból a jelest. Sajnos már nem javíthatom ki az osztályzatodat, így magyarból is jelesed van. Tehát jeles magyar számar vagy.

— Éljen Lajos bácsi! — kiáltott Sós Károly, aki már megint megfeledkezett az ilyen közbeszólások kellemetlen utóhatásairól. Az éljennek gyenge visszhangja volt, mert a kitűnő ifjúság már szeretett volna túl lenni az év utolsó megpróbáltatásán. Kalmár, akinek a vonata immár fél óra múlva indul, kiemelte a tintatartót a helyéről.

— Ha valaki közbeszól, hozzávágom a tintatartót...

— Mit akarsz avval a tintatartóval, Kalmár?

— Tanár úr, kérem, rosszul áll a helyén... és a vonatom fél óra múlva indul... meg akartam igazítani...

— A vonatodat? Micsoda mondatszerkezet ez? És ennek az embernek adtam jelest?! Ha valaki ennyire töri magát egy ilyen bizonyítványért... hát tessék.

Kalmárnak jó bizonyítványa volt, így vidáman vette át a könyvecskét, meghajolt:

— Jó nyaralást kívánok, Lajos bácsi — és kiloholt az osztályból.

— Balogh! Bence! Birkás...

Ladó Gyula emésztő nyugtalanságban, félelem és remény vad hullámszásában várta, hogy rá kerüljön a sor. Keze ökölbe szorult, és hóna alatt mintha mezei poloskák korzóztak volna.

— Mit vakaródzol? — érdeklődött Bütyök.

— Kibújok a bőrből.

— Nyugodt lehetsz... — mondta Bütyök kissé bizonytalanul.

— Horváth, Ilontai, Kercsarik...

— Phh — nyögött Tutajosunk —, megőrülök. Hármas. Meglásd, hármast adott...

— Kincses, Kovács, Ladó!...

És Gyula Lajos aránylag daliásan ment a bizonyítványáért, bár az előbb említett rovarok mintha most a térdkalács körüli részre vetették volna magukat. Keze kicsit reszketett, amikor átvette a nyitott könyvecskét, szemét egy pillanatra behunyta, s ez idő alatt be is csukta a kemény fedelű okmányt. Aztán helyére ment, és maga elé tette az ítéletet, amelyet nem ismert még.

— Mutasd! — mocorgott Bütyök.

— Majd ha egyedül leszünk...

— Megbolondulok a kíváncsiságtól.

Tutajos megdöbbenve nézett barátjára.

— Hiszen azt mondtad, hogy négyest írt be... szavadat is adtad...

— Láttam is! De hát tudod, milyen Kengyel.

— Mikics, Ormos, Pókos, Pondoray!

Bütyök kimászott a padból, és Tutajos egyedül maradt a könyvecskével. Igen, Kengyel alattomos és kegyetlen... nem lehetetlen, hogy csak a levegőbe írt, megtevesztésül a leselkedőknek...

— Eressz be!